

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, КРИМІНАЛІСТИКИ
ТА ЕКСПЕРТОЛОГІЇ
ФАКУЛЬТЕТ № 6**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «Сучасні доктрини кримінального процесу»
вибіркових компонент освітньої програми третього (освітнього наукового)
рівня вищої освіти
081 Право

за темою 1 Основні положення кримінально-процесуальної теорії

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 9 від 30.10.2023 р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 9 від 18.10. 2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 9 від 29.10.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС (протокол від 16.10.2023 № 9)

Розробники:

1. Професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, д.ю.н., професор Слінько С.В.
2. Доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, к.ю.н., доцент Соловйова О.Є.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Юхно О.О.
2. Доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент Янович Ю.П.

План лекції

1. Поняття і завдання кримінального процесу.
2. Система кримінального процесу.
3. Кримінально – процесуальна форма та її значення.
4. Кримінально-процесуальні функції.
5. Кримінально-процесуальні гарантії.
6. Історичні форми кримінального процесу.
7. Наука і навчальна дисципліна кримінального процесу.
8. Співвідношення кримінального процесу з іншими галузями права та юридичними дисциплінами.

Рекомендована література:

Основна

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — № 90—91. — 19 травня.
3. Кримінальний процес: підручник / О.В.Капліна, О.Г.Шило, В.М.Трофименко та ін.; за заг. ред. О.В.Капліної, О.Г.Шило. — Харків: Право, 2018. — 584с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 13-те, доповнене і перероб. — К.: Правова єдність, 2017. — 834 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні.[текст] М.І Леоненко. С.В.Петков, В.М.Стратонов та інші: за заг.ред. Чернявського С.С.- К.: «Центр учбової літератури», 2015. — 760 с.
6. Басиста І.В. Прийняття і виконання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування: теоретичні і практичні проблеми. Монографія//І.В.Басиста. — Львів : ЛДУВС, 2013. — 600 с.
7. Стратонов В.М. Кримінально-процесуальні рішення в системі пізнавальної діяльності [текст]/В.М. Стратонов// Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2009. - №4 — С.171-177.
8. Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування:/М,А.Погорецький//Вісник кримінального судочинства. — 2015. - №3

– С.63-79

9. Трофименко В.М. Теоретичні та правові основи диференціації процесуальної форми у кримінальному судочинстві: монографія /В.М.Трофименко. – Харків : ТОВ «Оберіг», 2016. – 304 с.
10. Настільна книга детектива, прокурора, судді; коментар антикорупційного законодавства за заг. ред. М.І.Хавронюка. – 2 –е вид., перероблене і доповнене. – Київ, ВД «Дакор», 2017. – 522 с.)
11. Зайкан Я.П. Настільна книга адвоката у кримінальній справі (КПК 2012/Я.П.Зайкан, С.Ф.Сафулько. – Київ, ВД «Дакор», 2013. – 576 с.
12. Настільна книга слідчого (детектива). Коментар, зразки та бланки процесуальних документів: практ. посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2017. – 280 с.
13. Настільна книга слідчого Національної поліції України: станом на 17 жовтня 2016 року. практ. посіб./упоряд. А.В. Дрозд Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 480 с.
14. Процесуальні документи прокурора у кримінальному провадженні. Науково-практичний посібник у 2-х т. Т.1: Процесуальні документи прокурора під час досудового розслідування. – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 372 с.
15. Марочкін О.І. Мотивування процесуальних рішень слідчого: монографія/О.І.Марочкін. – Київ, Нац. акад. прокуратури України, 2015. – 214 с
16. Куйбіда Р. Посібник із написання судових рішень/Р.С.Куйбіда, О.Сироїд. – Київ: Дрім Арт. 2013. – 224 с.
17. Настільна книга слідчого: практ.посіб./редкол.: Ю.І.Руснак. – Київ, вид. дім «Ін Юре», 2014. – 446 с.
18. Макаров М.А. Судовий контроль у кримінальному провадженні: монографія /М.А.Макаров: НАВС. – Київ, центр учб. літ., 2016. – 339 с.
19. Фаренник В.І. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія і практика: монографія /В.І.Фаренник. – Київ:Алерта, 2017. – 548 с.
20. Негласні слідчі (розшукові) дії: наук. практ. посіб. / Ю.Г.Севрук, О.В.Шамара, А.В.Столітній та інш. – Київ, Нац. акад. прокуратури України, 2017. – 110 с.
21. Тагієв С.Р. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві Укаїни: монографія/С.Р.Тагієв. – Київ : ВД «Дакор», 2015. – 440 с.
22. Капліна О.В. Підозра у кримінальному провадженні: поняття, ознаки, сутність/ О.В.Капліна// Юрид. часопис Нац. акад.внутр.справ. – 2013. - №1. – С.238-242.
23. Малютін І.А. Зупинення досудового розслідування: навч.-

- метод. посіб./І.А.Малютін за заг.ред. З.Д.Смітєнко. – К.; НАВСУ, 2003. – 140 с.
24. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія /Ю.В.Баулін. – Київ, Атіка, 2014. – 296 с.
  25. Яновська О.Г. Оскарження адвокатом рішень, дії чи бездіяльності слідчого, прокурора та слідчого судді під час досудового розслідування: наук.практ.посіб./ О.Г.Яновська. Акад.адвок.України. – Київ: Прецедент, 2013. – 32 с.
  26. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. – Київ, 2015. – 708 с.

Додаткова

1. Аленін Ю. Публічна природа гарантій прав особи у кримінальному процесі / Ю. Аленін // Право України. — 2003. — № 4. — С. 30—32.
2. Андрусак В. Мета та завдання досудового слідства / В. Андрусак // Вісник прокуратури. — 2010. — № 1. — С. 77—80.
3. Гевко В. Удосконалення процесуальної форми як основа реформування кримінального судочинства України / В. Гевко // Право України. — 2010. — № 2. — С. 150—157.
4. Молдован А.В. Кримінальний процес України /текст/ : Навч.посіб./ А.В.Молдован, С.М.Мельник –К.: Центр учбової літератури, 2013 с.
5. Никоненко М. Я. Поняття, види і зміст кримінально-процесуальних гарантій / М. Я. Никоненко // Науковий вісник НАВСУ. — К., 2001. — Вип. 1. — С. 59—69.
6. Рожнова В.В. Кримінально-процесуальна форма та її значення / В. В. Рожнова // Проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства України на сучасному етапі. — К., 2011. — С. 81—83.
7. Рожнова В.В. Про передумови визначення завдань кримінального судочинства / В. В. Рожнова // Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової діяльності. — К., 2011. — С. 34—36.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.portal.rada.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.kmu.gov.ua> - офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://mvs.gov.ua> - офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.
4. <http://www.scourt.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховного Суду України.
5. <http://sc.gov.ua/> - офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільний і кримінальних справ.
6. <http://www.gp.gov.ua> - офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.
7. <http://www.minjust.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.
8. <http://www.reyestr.court.gov.ua> - єдиний реєстр судових рішень в Україні.

Текст лекції

1. Поняття і завдання кримінального процесу.

Вивчаючи курс кримінального права, ви вже дізналися, що кримінальне право визначає, які діяння визнаються державою кримінальними правопорушеннями і які покарання можуть бути застосовані за їх вчинення. Але, для того, щоб винести вирок і призначити покарання особі, що вчинила кримінальне правопорушення необхідно провести певні дії: отримати заяву, повідомлення про кримінальне правопорушення, зареєструвати його у Єдиному реєстрі досудових розслідувань, провести розслідування з метою збирання доказів вини, досліджувати докази в судовому засіданні, тобто виконати певну роботу з виявлення кримінальних правопорушень, викриття й покарання осіб, що їх вчинили. Порядок виконання таких дій регулюється кримінальним процесуальним законом. Досудове розслідування судовий розгляд кримінальних проваджень здійснюється, по-перше, тільки в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законом – (у нас КПК України), і по-друге, тільки особами, спеціально уповноваженими на це державою – вони також перераховані в КПК (слідчий органів досудового розслідування, співробітники оперативних підрозділів, прокурор, суд,присяжні засідателі,). Таким чином, зміст кримінального процесу становить кримінальна процесуальна діяльність органів досудового розслідування, прокуратури й суду, які виконують свої обов'язки у сфері боротьби зі злочинністю.

Термін «кримінальний процес» походить від латинських «criminalis– злочинний тарprocessus- проходження, просування вперед. Ці слова у сполученні набувають іншого змісту, а саме: провадження з притягнення особи до кримінальної відповідальності та покарання за вчинений злочин. (Новий КПК України увів нове поняття- кримінальне правопорушення, яке складається із двох груп: кримінальних проступків і злочинів).

Поняття «кримінальний процес» вживається в чотирьох значеннях, як:

1)діяльність органів та осіб щодо досудового розслідування, судового

розгляду, винесення рішення по кримінальному провадженню та їх виконання;

2)галузь права (кримінального процесуального), яке регулює цю діяльність;

3)правова наука, яка вивчає цю діяльність;

4)наукова дисципліна, в ході викладення якої студенти вивчають теорію кримінального процесу, кримінальне процесуальне право і кримінальну процесуальну діяльність.

Діяльність органів розслідування, прокуратури й суду (далі ми будемо йменувати їх правоохоронними або правозастосовними органами) при розслідуванні і розгляду кримінальних проваджень не просто якесь механічне поєднання окремих розрізнених дій. Справа в тому, що дії, які виконуються правоохоронними органами регламентовані законом і спрямовані на з'ясування всіх обставин кримінального провадження, на встановлення по кримінальному провадженню істини. Тому, кримінальний процес уявляє собою систему дій правоохоронних органів, що розслідують кримінальні провадження, та суду, який розглядає ці провадження та постановляє рішення. У цих діях, крім правоохоронних органів, у різних формах беруть участь всі особи, що залучаються до кримінального процесу. В одних випадках вони самі провадять процесуальні дії в силу наданих їм прав або покладених на них обов'язків. Так, наприклад, слідчий допитує потерпілого, проводить слідчий експеримент; підозрюваний,обвинувачений, потерпілий, захисник підозрюваного, обвинуваченого можуть заявляти клопотання, представляти докази, оскаржити рішення правоохоронних органів і вчиняти інші, передбачені законом дії; свідок дає показання у кримінальному провадженні, а поняті й фахівці приймають участь в огляді місця події.Але, в будь-якому випадку всі ці дії входять до структури кримінальної процесуальної діяльності й не можуть бути виведені за її межі. Тому кримінальна процесуальна діяльність містить у собі систему процесуальних дій, які провадяться як правоохоронними органами, так і всіма особами, що беруть участь у кримінальному провадженні. Державні органи, що ведуть процес (слідчий,співробітники оперативних підрозділів, прокурор, суд, присяжні засідателі) і особи, що залучаються у тій або іншій якості до розслідування та

розгляду кримінальних проваджень, мають загальне найменування – суб'єкти кримінальної процесуальної діяльності або суб'єкти кримінального процесу. Новий КПК України 2012 року у главі 3 іменує їх як «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження».(Надалі ми будемо також звертатися до цього найменування тоді, коли мова буде йти про усіх суб'єктів, що беруть участь у кримінальному провадженні).

Забезпечити розкриття і розслідування злочинних дій, застосування справедливого покарання до особи, винної у вчиненні кримінального правопорушення можливо тільки за допомогою відповідної діяльності. Характеризуючи її, слід зазначити, що така діяльність складається з:

1)вирішення питання про початок кримінального провадження (занесення даних, що містяться у заяві або повідомленні про вчинене кримінальне правопорушення, до Єдиного реєстру досудових розслідувань) ;

2)проведення досудового розслідування, забезпечення всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин вчиненого кримінального правопорушення і виявлення осіб, що підозрюються у його вчиненні;

3)розгляду і вирішення кримінального провадження по суті;

4)виконання прийнятих процесуальних рішень.

Вона відрізняється від інших видів діяльності змістом, засадами побудови і порядком здійснення, завданнями і суб'єктами, які її виконують.

Ці конкретні ознаки, властиві діяльності органів досудового розслідування, прокуратури і суду (судді), є складовими кримінального процесу.

Поняття кримінального процесу не є лише системою дій суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності. У ході досудового розслідування кримінальних проваджень і їх розгляду судом виникають правові відносини між сторонами, що беруть участь у кримінальному провадженні, і особами, які залучаються до його розслідування та розгляду. Так, органи розслідування, прокуратури й суду вступають у правовідносини з громадянами, на яких поширюється діяльність цих органів. Виникають правовідносини між правоохоронними органами й підприємствами, установами й організаціями, у

відношенні яких правоохоронні органи здійснюють свої повноваження й виконують свої обов'язки, і які через своїх представників беруть участь у кримінальному провадженні (наприклад, заява цивільного позивача і т.ін.). Правоохоронні органи виступають у правовідносини і між собою. Так, слідчий, у відповідності з п.3 ч.2 ст.40 КПК України 2012р. має право доручати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам, а останні відповідно ст.41 КПК зобов'язані їх виконати. Оскільки відносини, що виникають у кримінальному провадженні регулюються процесуальним законом, нормами кримінального процесуального права, вони є кримінальними процесуальними відносинами. Таким чином, розглядаючи поняття кримінального процесу, ми бачимо в ньому два основних елементи: 1) засновану на законі кримінальну процесуальну діяльність і, 2) правовідносини, що виникають між суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності. Між цими елементами кримінального процесу є тісний взаємозв'язок. Це зв'язок змісту й форми: кримінальні процесуальні відносини являють собою правову форму діяльності правоохоронних органів, що здійснюють покладені на них законом завдання у сфері боротьби із кримінальними правопорушеннями, а сама ця діяльність є змістом кримінальних процесуальних відносин.

Виходячи із цих посилок, ми можемо таким чином визначити поняття кримінального процесу. ***Кримінальний процес України – це врегульована законом діяльність органів розслідування, оперативних підрозділів, прокуратури, судді, суду, присяжних засідателів, а також осіб, які залучаються до кримінального провадження, що має метою виконання завдань кримінального судочинства, які передбачені у ст. 2 КПК України.***

Перш, ніж розглянути завдання кримінального процесу необхідно розібратися з термінологією, що зустрічається в навчальній і монографічній літературі. Так, у літературі, поряд з терміном «кримінальний процес» й «кримінальне судочинство».

Що ж означають ці поняття?

Кримінальне процесуальне право – це галузь права, тобто сукупність

правових норм, що регулюють діяльність суду, прокуратури й органів досудового розслідування і їхні відносини один з одним і з громадянами й організаціями при розслідуванні і розгляді кримінальних правопорушень. Кримінальний процес, як ми вже з'ясували, - це діяльність, тобто система дій суб'єктів кримінального процесу (органів досудового розслідування, прокуратури і суду) з досудового розслідування, судового розгляду, перегляду і виконання судових рішень.

Іншими словами, кримінальний процес – це рух кримінального провадження, розвиток дій і відносин при розслідуванні органами досудового розслідування і розгляду судом обставин кримінального правопорушення.

Часто термін «кримінальний процес» застосовується як скорочене позначення кримінального процесуального права. Так, коли говорять про джерела кримінального процесу, про норми кримінального процесу, мається на увазі кримінальне процесуальне право. Тому, надалі під поняттям «кримінальний процес» буде розумітися не тільки процесуальна діяльність і процесуальні відносини, а і процесуальні норми, що регулюють цю діяльність і ці відносини.

Поняття кримінального процесу тотожно поняттю кримінальне судочинство. Судочинство наголошує на тому, що процесуальна діяльність органів досудового розслідування, прокурора, не будучи відправленням правосуддя, тісно пов'язана з діяльністю суду, сприяє йому в здійсненні завдань судочинства, тобто справедливого притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Завдання кримінального судочинства передбачені у ст. 2 КПК України.
«Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

З прийняттям 28 червня 1996 року Конституції в Україні склалися нові правові умови реформування правоохоронної функції держави та її ключової ланки - судової влади, здійснення правосуддя.

Кримінальне процесуальне законодавство в останні роки зазнало суттєвих змін, що були спрямовані на реалізацію вимог Конституції та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, усьому тексту якої притаманний пошук справедливого балансу між інтересами суспільства та вимогами захисту індивідуальних основоположних свобод.

«Малою судовою реформою» 2001 року кримінальне процесуальне законодавство було переорієнтовано, перш за все, на захист прав людини у кримінальному процесі.

Новий КПК України 2012 року спрямований на підвищення ефективності кримінальної юстиції для забезпечення прав і свобод людини та будується на засадах верховенства права, гуманізації законодавства, поєднання захисту прав особи і забезпечення публічних інтересів, невідворотності відповідальності та покарання винних за кримінально карані діяння.

2. Система кримінального процесу.

Діяльність уповноважених державою органів здійснюється у певній послідовності і може бути поділена на певні частини, або етапи, які прийнято йменувати стадіями кримінального процесу. Стадії є відносно відокремленими частинами кримінального процесу. Будучи самостійними, вони водночас перебувають у зв'язку між собою, утворюючи єдину систему кримінального процесу. Особливостями кожної стадії є:

- своєрідне коло завдань;
- певне коло учасників;
- специфічний процесуальний порядок діяльності суб'єктів та їх правовідносин;
- зміст та форма підсумкових рішень, які приймаються на відповідному етапі процесуального провадження.

Стадії кримінального процесу – це самостійні пов'язані між собою частини кримінального процесу, розмежовані одна від одної підсумковим процесуальним рішенням і які характеризуються безпосередніми завданнями (що впливають із загальних завдань судочинства), колом учасників стадії, порядком виконання процесуальних дій і характером кримінально-процесуальних відносин.

Стадії є відносно відокремленими, самостійними частинами кримінального процесу, але вони водночас перебувають у зв'язку між собою, утворюючи єдину систему кримінального процесу, де кожна попередня стадія формує основу (правову базу) наступної, а наступна – є контролюючою відносно попередньої.

В межах стадії можна виділити певні етапи, які вона проходить. Наприклад, стадія досудового розслідування складається із наступних етапів:

- прийняття заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення та його реєстрація у Єдиному реєстрі досудових розслідувань;
- проведення слідчих(розшукових) та негласних(розшукових) дій;
- повідомлення про підозру;
- закінчення досудового розслідування.

Кримінальне провадження не обов'язково проходить усі стадії кримінального процесу. Наприклад, якщо на стадії досудового розслідування буде прийнято рішення про закриття кримінального провадження, то наступних судових стадій не буде. Або, якщо постановлений судом вирок не буде оскаржений в апеляційному чи в касаційному порядку, то цих стадій не буде.

Кримінальний процес складається з сьоми стадій:

1. Досудове розслідування (глави 19-26 КПК України);
2. Підготовче провадження (глава 27 КПК України);
3. Судовий розгляд (глава 28 КПК України);
4. Провадження в суді апеляційної інстанції (глава 31 КПК України);
5. Провадження в суді касаційної інстанції (глава 32 КПК України);
6. Виконання судових рішень (розділ восьмий КПК);
7. Провадження за нововиявленими обставинами (глава 34 КПК України);

Перша стадія — досудове розслідування

Ст.214 КПК України регулює процесуальний порядок початку досудового розслідування.

(Процитувати ст..214 КПК та надати їй коментар).

Таким чином, досудове розслідування починається з моменту внесення відповідних відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідування.

Вона полягає у проведенні органами досудового розслідування передбачених законом слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на отримання доказів, попередження, припинення, швидке та повне розкриття кримінального правопорушення, всебічне дослідження обставин його вчинення та викриття винних, виявлення та усунення причин та умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, відшкодування завданої їм шкоди, забезпечення невідворотності відповідальності осіб, які його вчинили, і правильне застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення був обґрунтовано повідомлений про підозру. У цій стадії кримінального процесу особі, що вчинила злочин, повідомляється про підозру і надається право мати захисника та захищатись самому всіма передбаченими законом засобами. До підозрюваного можуть застосовуватися запобіжні заходи (ст.176 КПК)— особисте зобов'язання; особиста порука; застава; домашній арешт; тримання під вартою; та тимчасовий запобіжний захід-затримання. Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням відповідно ст.36 КПК(***Процитувати ст.36КПК***).

Основний зміст розслідування становить діяльність зі збирання, дослідження, оцінки, перевірки та використання доказів (доказування), розкриття кримінальних правопорушень, забезпечення встановлення істини та захисту прав і свобод людини.

Закінчується досудове розслідування прийняттям прокурором одного із

рішень, передбачених ст.283 КПК(*Процитувати ст.283 КПК*), а саме:

- 1.закриттям кримінального провадження;
- 2.зверненням до суду із клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- 3.зверненням до суду із обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Друга стадія — підготовче провадження. Після закінчення розслідування кримінальне провадження з обвинувальним актом, складеним слідчим та затвердженими прокурором, (або складеним прокурором, якщо він не погодився з обвинувальним актом, що був складений слідчим) або із клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру передається до суду, де в підготовчому судовому засіданні вирішується питання про можливість призначення їх до судового розгляду та організації судового розгляду

Підсумковими рішеннями у даній стадії кримінального процесу є рішення, передбачені с..314 КПК(*Процитувати ст.314КПК*), а саме:

- 1.затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому ст..468-475 КПК;
- 2.закрити провадження у випадку встановлення підстав, передбачених ст.п.4-8 ч.1 або частиною 2 ст.284 КПК;
- 3.повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, якщо вони не відповідають вимогам КПК;
- 4.направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження;
- 5.призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Ця стадія кримінального процесу не дозволяє допустити до судового розгляду кримінальні провадження, по яких обвинувальний акт або клопотання

про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру складені із порушенням вимог КПК України.

Третя стадія — судовий розгляд. Ця стадія передбачає розгляд у судовому засіданні із додержанням засад кримінального провадження : гласності, змагальності, усності та безпосередності дослідження доказів і всіх інших засад правосуддя, за активної участі всіх заінтересованих учасників процесу, матеріалів кримінального провадження (кримінальної справи) , дослідження всіх матеріалів, представлених суду сторонами обвинувачення та захисту, розв’язання усіх клопотань учасників процесу та прийняття судом рішення по суті кримінального провадження. У цій стадії вирішується питання про винність або невинуватість обвинуваченого. Суд виносить вирок і призначає справедливе покарання особі, яка вчинила кримінальне правопорушення. Саме у цій стадії реалізуються засади кримінального судочинства, передбачені ст.7 КПК (*Процитувати ст.7КПК*). Це найважливіша, центральна стадія кримінального процесу, тому що в ній вирішується головне питання - чи винна особа у вчиненні кримінального правопорушення чи ні, а якщо винна, то яке покарання вона має отримати за його вчинення.

Судовий розгляд кримінальних проваджень здійснюється місцевими судами України. Головними учасниками процесу у цій стадії є суд, прокурор, який підтримує обвинувачення, обвинувачений, захисник, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники. Завершується ця стадія або винесенням вироку (обвинувального чи виправдувального), або ухвали про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

КПК України 2012 року усунув можливість повернення судом кримінальних проваджень на додаткове розслідування.

Якщо у судовому засіданні будуть встановлені підстави для закриття кримінального провадження, передбачені п.1 та 2 частини 1 ст.284 КПК, суд виносить виправдувальний вирок, в інших випадках - ухвалу про закриття кримінального провадження(ч.6 та ч.7 ст.284КПК).

Четверта стадія — провадження в суді апеляційної інстанції — полягає у

перегляді апеляційним судом рішень, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили (**ч.1 ст.392 КПК**) у зв'язку з поданою учасником процесу апеляцією. Апеляція може бути подана особами, які перелічені у **ст..393 КПК**.

Порядок та строки подачі апеляції передбачені у **ст.395 КПК**.

За наслідками апеляційного розгляду відповідно до **ст..407 КПК** апеляційний суд може прийняти наступні рішення:

- залишити вирок або ухвалу без змін;
- змінити вирок або ухвалу;
- скасувати вирок повністю або частково та ухвалити новий вирок;
- скасувати ухвалу повністю чи частково та ухвалити нову ухвалу;
- скасувати вирок або ухвалу і закрити кримінальне провадження;
- скасувати вирок або ухвалу і призначити новий розгляд в суді першої інстанції.

П'ята стадія — провадження в суді касаційної інстанції — полягає у касаційному перегляді Вищим спеціалізованим судом України з розгляду кримінальних справ судових рішень суду першої інстанції, що були розглянуті апеляційним судом та судові рішення апеляційної інстанції щодо зазначених судових рішень суду першої інстанції. (**ч.3ст.33 та ст.424КПК**).

Порядок та строки подачі касації передбачені у **ст. ст.425,426КПК**.

Шоста стадія — виконання вироку — полягає в реалізації вироку, що набрав законної сили, та виконанні рішень суду (**ст.ст.532-540 КПК**).

Новим КПК України передбачені ще виключна стадія:

Сьома стадія- провадження за нововиявленими обставинами передбачає можливість та порядок перегляду судових рішень, що набрали законної сили у зв'язку із обставинами, які були невідомі суду при постановленні судового рішення.

Процесуальний порядок провадження за нововиявленими обставинами передбачений у **главі 34 КПК**.

Відповідно **ч.2 ст.459КПК** нововиявленими обставинами визнаються:

1) штучне створення або підроблення доказів, неправильність перекладу висновку і пояснень експерта, завідомо неправдиві показання свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, на яких ґрунтується вирок;

2) зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення суду, що належить переглянути;

4) визнання Конституційним судом неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом;

5) інші обставини, які були невідомі суду на час судового розгляду при ухваленні судового рішення і які самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність вироку чи ухвали, що належить переглянути.

Ці виключні стадії кримінального процесу слугують надійною гарантією дотримання судами України законності при постановленні судових рішень та можливості своєчасного виправлення судових помилок.

3. Кримінально-процесуальна форма і її значення.

Всі дії учасників процесу здійснюються у визначеному законом порядку, з додержанням передбачених законом умов і послідовності, тобто згідно із процесуальною формою.

Процесуальна форма—це відповідні змісту й засадам кримінального процесу, передбачені кримінальним процесуальним правом умови, послідовність та порядок діяльності учасників процесу, засоби реалізації ними своїх прав, свобод і обов'язків, процедура здійснення окремих процесуальних дій та прийняття юридичних рішень, а також режим документування процесуальної діяльності, покликані забезпечити розв'язання завдань і досягнення мети кримінального процесу.

Процесуальна форма покликана забезпечити дотримання передбачених законом процесуальних прав сторін, встановлення об'єктивної істини у

кримінальному провадженні та правильне застосування закону.

Процесуальна форма створює детально врегульований, обов'язковий, стабільний та захищений державою правовий режим розслідування та розгляду кримінальних проваджень, який покликаний забезпечувати дотримання прав і свобод громадян, встановлення усіх обставин вчиненого кримінального правопорушення.

Процесуальна форма повинна відповідати вимогам: доцільності (забезпечувати швидке, безпомилкове й ефективне правосуддя); простоти (бути вільною від непотрібних бюрократичних формальностей); надійності (гарантувати досягнення істини й справедливості); толерантності (забезпечувати повагу до прав і свобод людини), ясності, моральності та етичності. Вона повинна бути пронизана духом поваги до честі і гідності особи, захисту прав і свобод людини.

Значення процесуальної форми полягає в тому, що вона:

9. визначає стабільну та юридично доцільну процедуру судочинства;
10. оптимізує й активізує діяльність щодо розв'язання завдань кримінального процесу;
11. надає правове поле для встановлення єдиної для всіх законності;
12. створює систему необхідних гарантій встановлення істини, захисту прав і свобод людини та забезпечення справедливості.

4. Кримінально-процесуальні функції.

Конституція України та новий Кримінальний процесуальний кодекс України визначають зміст кримінально-процесуальних функцій. Загальні завдання кримінального провадження, що сформульовані у **ст.2 КПК** України, передбачають різні форми і методи їх реалізації судом та сторонами у кримінальному процесі.

Функція-це вид діяльності. Виходячи із цього можна зробити висновок, що **кримінально-процесуальні функції-це виражені у законі основні напрямки процесуальної діяльності, які здійснюються судом та сторонами з метою реалізації завдань кримінального судочинства.**

Відрізняють три основні функції:

- **обвинувачення**, яку здійснюють прокурор, слідчий, працівники оперативних підрозділів, потерпілий, цивільний позивач та їх представники;
- **захисту**, яку здійснюють підозрюваний, обвинувачений, засуджений, цивільний відповідач, їх представники та захисник;
- **вирішення справи(правосуддя)**, яку здійснюють суд, суддя, слідчий суддя, присяжні засідателі.

Наявність процесуальних функцій у кримінальному процесі, здійснення їх різними суб'єктами на демократичних засадах забезпечує виконання завдань кримінального процесу.

5.Кримінально-процесуальні гарантії.

Для забезпечення виконання завдань кримінального провадження законом передбачені процесуальні гарантії.

Кримінально-процесуальні гарантії – це визначені процесуальним законом засоби забезпечення ефективного функціонування кримінального процесу.

До них слід віднести:

- достатній ступінь урегульованості кримінально-процесуальної діяльності;
- кримінальну процесуальну форму;
- засади кримінального провадження;
- процесуальні права суб'єктів кримінального процесу;
- можливість застосування заходів процесуального примусу;
- судовий контроль за досудовим розслідуванням;
- відомчий контроль;
- процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням;
- можливість оскарження судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, у Верховний суд України та за нововиявленими обставинами.

6. Історичні форми кримінального процесу.

Розрізняють три історичні форми кримінального процесу, які послідовно

змінювалися одна одною (в усіх його аспектах): 1) обвинувальний (змагальний), 2) інквізиційний (слідчо-розшуковий), 3) змішаний (континентальний).

Обвинувальний (змагальний) кримінальний процес.Ця форма називається обвинувальною тому, що порушення справи й увесь її подальший хід визначаються діями, зусиллями, ініціативою обвинувача (зазвичай, потерпілого), залежить від нього, а збирання доказів та їх подання в суд покладаються на сторони обвинувачення і захисту. Суд починає розгляд справи тільки на прохання обвинувача, а процес зводиться в основному до розгляду в судовому засіданні. Класичним зразком обвинувального (змагального) процесу є кримінальний процес Англії та США.

Інквізиційний (слідчо-розшуковий) кримінальний процес зародився ще в імператорський період Риму, з установленням диктатури цезарів. Процес, став таємним і письмовим, і являв собою попереднє розслідування, де судовий розгляд і винесення вироку були по суті його доповненням. Провадження кримінальної справи значною мірою перейшло від сторін до суду. Обвинувачений був не суб'єктом, а безправним об'єктом процесу. Панувала теорія формальних (або легальних) доказів. Доказова сила, ступінь достовірності кожного виду джерел доказів визначалися законом. Основним доказом, достатнім для засудження, вважалося визнання обвинуваченим своєї вини у вчиненні злочину, і саме для здобуття цього й застосовувалися різні катування. Інквізиційний процес має місце в державах з диктаторськими, терористичними режимами.

Змішана (або континентальна) форма кримінального процесу виникла у Франції після буржуазної революції 1789-1794 рр. (КПК Франції 1808 р. за Наполеона 1 й пізніше була прийнята всіма континентальними державами, серед них і Росією в 1864 р., коли було затверджено Статут кримінального судочинства). Модель змішаної форми процесу така. Розслідують кримінальні справи поліція або слідчий суддя, який входить до складу суду й формально не залежить від прокурора. Кримінальне переслідування (кримінальний позов) обвинуваченого перед слідчим суддею здійснює прокурор. Він наділений повноваженнями, які забезпечують його вплив на хід розслідування справи. На попередньому

розслідуванні обвинувачений має ряд процесуальних прав, але в цілому воно будується за схемою інквізиційного процесу. Коли ж справа надходить до суду, вона розглядається гласно й усно, діє принцип безпосередності, змагальності, вільної за своїм внутрішнім переконанням оцінки доказів суддями, обвинувачений має право на захист. У судовому засіданні прокурор чи інша особа, що виступає як обвинувач, і підсудний — формально рівноправні сторони.

Кримінальний процес України в основі своїй також змішаний, тобто слідчо-судовий.

Новий КПК України розширив змагальні засади у кримінальному судочинстві (ст.22КПК).

7. Наука і навчальна дисципліна кримінального процесу.

Наука кримінального процесу — юридична наука, яка являє собою сукупність правових ідей і уявлень щодо правосуддя, аналізує, розробляє і розвиває теорію кримінального процесу, вивчає систему кримінально-процесуального права, його окремі інститути і норми, аналізує практику застосування процесуальних норм на різних стадіях кримінального провадження, визначає та досліджує актуальні проблеми вдосконалення процесуального права, теорії і практики кримінального процесу та вносить пропозиції і рекомендації щодо їх розв’язання, вивчає історичний шлях та тенденції розвитку кримінального процесу України і зарубіжних держав. Об’єктом науки є явища та процеси, все те, на що спрямована діяльність дослідника, вся сукупність зв’язків, відношень об’єктивної дійсності. У науці кримінального процесу об’єктом дослідження виступає певна сукупність процесуальних правовідносин, система й окремі інститути процесуального права та певні аспекти юридичної практики. Предмет дослідження — це певна концепція, яка дозволяє виявити певні закономірності розвитку досліджуваного об’єкта, суттєві зв’язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню і є головними, визначальними для конкретного дослідження. Іншими словами, об’єктом дослідження виступає те, що досліджується, а предметом — те, що в цьому об’єкті дістає наукового пояснення.

Предметом науки кримінального процесу є закономірності процесуального права, процесуальної діяльності та процесуальних правовідносин, особливості теорії та історії кримінального процесу. Кримінальна процесуальна наука вивчає закономірності розвитку кримінального процесу, систему його засад, ефективності процесуальної форми і процесуальних гарантій правосуддя, особливості статусу окремих учасників процесу, проблеми вдосконалення їх правовідносин та процесуальної діяльності в цілому, проблеми забезпечення прав і свобод людини при здійсненні судочинства. Особливе значення в кримінальній процесуальній науці має теорія доказів, яка досліджує поняття та джерела доказів, критерії їх допустимості, засоби збирання і дослідження доказів, особливості судового доказування. Без належного доказування неможливе встановлення істини, а без істини неможливі ні правосуддя, ні справедливості. Саме цьому значне місце в наукових дослідженнях посідають проблеми доказового права та практики його застосування, процесуальної форми, процесуальної регламентації провадження слідчих дій. Методи науки кримінального процесу являють собою систему логічних і спеціальних пізнавальних засобів і прийомів, застосовуваних в необхідно доцільному порядку для проведення дослідження. Вони включають загальнонаукові методи дослідження, застосовувані в суспільних науках. Конкретно – соціологічний метод включає в себе метод спостереження, вивчення юридичних актів та інших документів, опитування, комплексного соціального дослідження, статистичного аналізу, соціального експерименту. Він є базовим методом кожного емпіричного дослідження.

Спеціально-юридичний метод — метод обробки й аналізу стану законодавства та практики його застосування, який включає описування норм права, емпіричне дослідження практики, встановлення юридичних ознак правових явищ, вироблення наукових понять і визначень, встановлення їх співвідношень між собою і з відомими теоретичними положеннями, їх пояснення. Порівняльно-правовий метод — метод зіставлення декількох правових систем, інститутів чи норм. Він дозволяє розширити бачення шляхів розв'язання досліджуваних проблем, забезпечити його повноту і всебічність, оптимізувати наукове

дослідження. Статистичний метод — метод емпіричного дослідження, який полягає в виявленні й аналізі кількісних показників тих чи інших явищ і фактів. Він включає в себе логічну обробку фактів (класифікацію) й аналіз залежностей (пошук зв'язків і перевірки гіпотез). Історичний метод — метод розгляду явищ і фактів у тісному зв'язку з конкретними історичними обставинами та тенденціями розвитку. Формально-логічний метод — метод застосування логічних законів для доведення тих чи інших умовиводів та тлумачення правових норм.

Кримінальний процес як навчальна дисципліна належить до фундаментальних, нормативних, обов'язкових, професійно орієнтованих юридичних дисциплін і посідає провідне місце в професійній підготовці юристів. Навчальна дисципліна «Кримінальний процес» будується на базі процесуального права, практики його застосування і науки кримінального процесу. Вона вивчає діюче процесуальне законодавство, процесуальну діяльність і процесуальні правовідносини, теорію й історію кримінального процесу.

8. Співвідношення кримінального процесу з іншими галузями права та юридичними дисциплінами.

Кримінальний процес як вид юридичної діяльності, галузь права і юридична наука має широкі зв'язки з іншими видами юридичної діяльності, галузями права, науками і навчальними дисциплінами. Найбільш глибокі зв'язки кримінальний процес має з конституційним правом, судоустроєм, прокурорським наглядом та адвокатурою, кримінальним правом, цивільним, трудовим, екологічним та цивільно-процесуальним правом, міжнародним правом, а також експертологією, криміналістикою, оперативно-розшуковою діяльністю, судовою психологією та психіатрією, судовою медициною та кримінологією.

Кримінальний процес і конституційне право. Конституція України визначила пріоритетні напрямки розвитку правової системи, основні соціальні цінності і головні завдання та обов'язки держави. Згідно зі ст.3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та

її гарантії визнають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави в усіх сферах діяльності. Ці фундаментальні положення безумовно стають основними засадами кримінального процесу, визначають його зміст і форму. Поряд з цими вихідними положеннями в ст. 28-32, 55-59, 62, 63, 129 Конституції України сформульовані інші засади правосуддя взагалі і кримінального судочинства зокрема. Згідно зі ст. 8 Конституції України в Україні діє принцип верховенства права, Конституція України має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії. Із цього випливає: норми Конституції мають фундаментальний і концептуальний характер для всього кримінально-процесуального права; норми кримінально-процесуального права не повинні суперечити Конституції України і прийматись відповідно до її положень; при розв'язанні проблемних ситуацій і конкуренції правових норм перевагу слід надавати нормам конституційного права; нормативні акти, які суперечать Конституції України, не мають юридичної сили і не підлягають застосуванню; норми конституційного права є нормами прямої дії і безпосередньо застосовуються в випадках не урегулювання якихось відносин галузевим законодавством. Згідно зі ст. 22 Конституції України при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинного законодавства не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав та свобод людини. Для кримінального процесу це вихідне і визначальне положення означає можливість розвитку законодавства тільки в напрямку зміцнення гарантій прав і свобод людини, недопустимість звуження прав учасників кримінального процесу.

Особливого значення набувають проблеми забезпечення недоторканості особи, приватного життя, житла людини. Суд при розгляді справи повинен застосувати тільки той закон, який ґрунтується на Конституції і не суперечить їй.

Тісний взаємозв'язок кримінальний процес має з законодавством про суд ісудоустрій, прокурорський нагляд і адвокатуру, в якому закладені засади організації і діяльності суду, адвокатури, прокуратури та органів досудового розслідування, гарантії незалежності і недоторканості суддів, як важливої умови їх

об'єктивності і неупередженості, закріплені гарантії діяльності адвоката, що дозволяють йому ефективно здійснювати повноваження захисника в кримінальному процесі. Основні положення названого законодавства стосуються безпосередньо відношення до здійснення кримінально-процесуальної діяльності.

Кримінальний процес та кримінальне право. Кримінальне право визначає поняття кримінального правопорушення (злочину та кримінального проступку), їх юридичний склад як підставу кримінальної відповідальності, обставини, що виключають кримінальну відповідальність чи звільняють особу від покарання, поняття і форми вини, види покарань. Норми кримінального права не можуть бути реалізовані без застосування норм кримінального процесуального права. Кримінальне процесуальне право визначає порядок встановлення як підстав кримінальної відповідальності, так і підстав звільнення від кримінального покарання, порядок притягнення винного до кримінальної відповідальності. Кримінальний процес є засобом реалізації, формою застосування норм кримінального права.

Зв'язок з міжнародним правом. У процесуальних нормах втілюються міжнародні правові акти щодо захисту права і свобод людини, правила поведінки посадових осіб щодо затриманих та арештованих. Міжнародні угоди про взаємодопомогу держав у сфері кримінального судочинства, по суті, створюють окремий інститут процесуального права України. У кримінальному процесі застосовуються Загальна декларація прав людини; Європейська конвенція з прав людини (Рим XI.1950), ратифікована Законом №475/97-ВР від 17.07.97; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Європейська конвенція про взаємодопомогу у кримінальних справах, ратифікована Законом України від 16.01.98 № 44/98-ВР; Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права та основні свободи людини; Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (ратифікована Законом № 738/97-ВР від 17.12.97); Конвенція про правову допомогу та правові відносини з цивільних, сімейних та кримінальних справ (ратифікована державами Співдружності Незалежних Держав – Мінськ, 22.01.93) та інші міжнародні правові акти.

Виходячи з положення ст.9 Конституції України про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, є частиною національного законодавства України, при здійсненні процесуальної діяльності міжнародні договори застосовуються, якщо вони не суперечать Конституції України.

Зв'язки кримінального процесу з цивільним, трудовим, екологічним, земельним та цивільно-процесуальним правом. Держава гарантує захист будь-яких прав, свобод і законних інтересів людини. Якщо в ході кримінального процесу в зв'язку з розслідуванням чи судовим розглядом справи будуть встановлені порушення прав, свобод чи законних інтересів громадян, слідчі і судові органи повинні вжити заходів для відновлення порушених прав і свобод та відшкодування заподіяної людині шкоди. Наприклад, якщо злочином заподіяна майнова шкода, то відповідно до законодавства про власність та цивільного права, керуючись цивільно-процесуальним законодавством, слідчий і суд вживають заходи по відшкодуванню шкоди: надають право подання цивільного позову в рамках кримінального судочинства, доказують фактичні обставини заподіяння шкоди і її розмір, накладають арешт на майно і вклади підозрюваного, обвинуваченого тощо. Якщо кримінальним правопорушенням (аварією морського судна чи залізничного транспорту), заподіяна шкода довкіллю і праву громадян на здорове довкілля, слідчий і суд визначають характер і розмір шкоди, призначають екологічну експертизу і вживають заходів по відшкодування шкоди. По суті, при розслідуванні чи судовому розгляді будь-яких кримінальних проваджень, якщо будуть з'ясовані факти порушення будь-яких прав людини, передбачених чи то трудовим, земельним, екологічним правом, правом власності чи законодавством про освіту або іншими законодавчими актами, слідчий, прокурор і суд повинні вживати заходів по усуненню негативних наслідків, відновленню порушених прав і відшкодуванню моральної і матеріальної шкоди, керуючись відповідними нормами галузевого законодавства. Інститут цивільного позову став складовою частиною кримінально-процесуального законодавства.

Зв'язок кримінального процесу з криміналістикою. Криміналістика – наука, яка вивчає засоби і методи встановлення об'єктивної істини, відштовхуючись від

слідів кримінального правопорушення чи іншої події. Іншими словами, це наука про кримінальні правопорушення і їх сліди. Вона вивчає особливості окремих слідів, методику їх виявлення, збирання, фіксації та дослідження, розробляє рекомендації щодо провадження криміналістичної експертизи. Головним завданням криміналістичної експертизи є ідентифікація, встановлення тотожності осіб та предметів і речовин по їх слідах. Відповідно об'єкти експертного дослідження поділяють на ідентифіковані та ідентифікуючі. Поряд з цим за допомогою криміналістичної експертизи встановлюється групова належність об'єктів та вирішуються діагностичні завдання. Криміналістична експертиза, узагальнюючи і накопичуючи досягнення хімії, фізики, біології, медицини та знання, здобуті фахівцями багатьох інших наук, стає все більш природничою, комплексною та універсальною, її методологія поповнюється досягненнями інших наук і найбільш прилаштована до методики розслідування злочинів. Це робить її найпоширенішою експертизою в слідчій практиці. Водночас слід зауважити, що всі досягнення криміналістики можуть застосовуватись тільки в рамках кримінально-процесуального законодавства з дотриманням процесуальної форми. Здобуті фактичні дані можуть бути використані в судовому доказуванні тільки, якщо вони відповідають встановленим процесуальним законам правила допустимості доказів.

Взаємодія кримінального процесу і судової психології вбачається в тому, що судова психологія виконує функцію надання допомоги в забезпеченні найбільш ефективного здійснення слідчих та інших процесуальних дій. Вона розробляє, на основі спеціальних знань, пропозиції і рекомендації щодо встановлення психологічного контакту з учасниками, тактики проведення слідчих дій, організації судових дебатів, проголошення судових промов, наукової організації праці. Передбачена можливість проведення судово-психологічної експертизи, об'єктами дослідження якої є психічно здорові люди. Використання досягнень судової психології можливе тільки з дотриманням процесуальної форми. Кримінальний процес надає правову базу для застосування методів і прийомів судової психології.

У кримінальному процесі широко використовуються досягнення судової медицини та судової психіатрії. Судова медицина – галузь науки, яка вирішує питання з застосуванням спеціальних знань медичного, медико-біологічного та медико-криміналістичного характеру в сфері правосуддя. Сьогодні судово-медична експертиза — одна з найбільш поширених у кримінальному процесі. В її рамках проводиться експертиза живих людей, трупів, речових доказів та матеріалів кримінального провадження. При проведенні досудового розслідування та судового розгляду нерідко виникає потреба у визначенні осудності підозрюваного, обвинувачуваного та необхідності застосування до нього примусових заходів медичного характеру. Ці питання вирішуються за допомогою судової психіатрії, зокрема судово-психіатричної експертизи, основними завданнями якої є: а) визначення психічного стану та висновку про осудність підозрюваних, обвинувачених та про необхідність застосування до них примусових заходів медичного характеру; б) визначення психічного стану свідків і потерпілих, спроможності їх правильно сприймати, запам'ятовувати і відтворювати обставини, що мають значення для кримінального провадження; в) визначення психічного стану позивачів, відповідачів, а також осіб, стосовно яких вирішується питання пр. їхню дієздатність. При проведенні стаціонарної експертизи підозрюваного або обвинуваченого, який не утримується під вартою, а також позивачів і осіб, стосовно яких вирішується питання про дієздатність, поміщення їх у лікувально-психіатричний заклад провадиться тільки за рішенням суду. Використання досягнень судової медицини і судової психіатрії в кримінальному процесі здійснюється з дотриманням норм процесуального законодавства. Одержана за допомогою судової медицини чи судової психіатрії інформація може бути використана в доказуванні, якщо вона здобута законним шляхом з дотриманням процесуальної форми проведення слідчих та інших процесуальних дій.

Підсумовуючи, слід зазначити, що кримінальний процес є такою галуззю юриспруденції, в рамках якої широко застосовуються практично всі юридичні науки. Широка ерудиція і глибокі юридичні знання — необхідна передумова

успішної кримінально-процесуальної діяльності.